

»Profesionalni izbor« seljačke omladine

Edhem Dilić

Interes za proučavanje »profesionalnog izbora« omladine u seoskim sredinama javio se, uglavnom, kao posljedica sve veće pažnje koju su društveni istraživači posvećivali fenomenu ruralnog eksodusa, te njegovim uzrocima i posljedicama. Kako je, naime, zajednička karakteristika ruralnog eksodusa u svim zemljama njegova dozna selektivnost — poljoprivredu i selo napuštaju mlađe osobe, uporedo s proučavanjem motiva eksodusa rastao je i interes za proučavanje »profesionalnog izbora« seoske omladine.¹ Kao posljedica toga, u stranim zemljama je akumuliran znatan broj empirijskih podataka o profesionalnim aspiracijama, očekivanjima i postignućima seoske omladine.²

»Profesionalni izbor« vrlo se često definira kao isključivo psihološka preferencija ili želja koju pojedinac ima u odnosu na svoj radni status. U tom smislu tvrdi se da je termin »profesionalni izbor« ekvivalentan terminu »profesionalna aspiracija«.³ S druge strane, »profesionalni izbor« se ponekad definira kao i/ili zanimanje koje pojedinac očekuje, ili planira da će ga postići.

Nezavisno od toga što će se supsumirati pod pojmom »profesionalnog izbora«, već na prvi pogled je očito da između profesionalnih »aspiracija« i »očekivanja« uz sve sličnosti postoje i značajne distinkcije. Naime, aspiracija se obično odnosi na orijentaciju pojedinca prema nekom cilju — u našem slučaju profesionalnom, s tim da je cilj uvijek željen.⁴ Nasuprot tome, očekivanje je više ili manje precizna procjena pojedinca o njegovom vjerovatnom ostvarenju u pogledu određenog predmeta očekivanja. U tom smislu,

¹ Neosporno je da se svaka validna analiza motiva ruralnog eksodusa ne može ograničiti na utvrđivanje »profesionalnog izbora« u zonama »odlaska«, nego da treba istovremeno uključiti i istraživanje i u zonama »okupljanja«. Kao primjer takvog komparativnog istraživanja spomenut ćemo jedno istraživanje E. Capoa i G. Fontija (*L'exode rural vers les grandes villes*, »Sociologija Ruralis«, No 3/65, pp. 267—281).

S druge strane, sama činjenica da se »profesionalni izbor« seoske omladine obično povezuje s proučavanjem motiva eksodusa, ne znači, naravno, da se on ne može analizirati i kao fenomen *per se*.

² Unatoč ovom empirijskom »obilju«, još uvijek je vrlo malo pažnje poklonjeno jasnijoj konceptualizaciji pojave koja je izučavana. Koliko nam je poznato, prvi cjelovitiji pokušaj na tom području učinili su William P. Kuvlesky i Robert C. Bealer u radu *A Clarification of the Concept »Occupational Choice«* objavljenom u »Rural Sociology«, 31 (September, 1966.) pp. 265—276.

³ W. P. Kuvlesky and R. C. Bealer, op. cit., p. 267.

⁴ »U tom smislu aspiracija je specijalni oblik koncepta 'stava', koji se redovno definira kao predispozicija za ponašanje prema socijalnom objektu na određeni način: orijentacija prema socijalnom objektu. Distinkcija između dva koncepta je u tome što je objekt uključen u aspiraciju, cilj, pa je zbog toga više ili manje *željen* od pojedinca; dok, naprotiv, stav može biti pozitivno ili negativno usmjeren.« (W. Kuvlesky and R. C. Bealer, op. cit., p. 269).

predmet očekivanja ne mora biti željen i, dosljedno tome, ne mora biti i cilj.⁵

Koristeći rezultate jednog empirijskog istraživanja, pokušat ćemo u ovom napisu u osnovnim crtama opisati profesionalne aspiracije i očekivanja seljačke omladine, kao i njihov uzajamni odnos. S druge strane, kroz analizu značajnosti i stupnja zavisnosti profesionalnih očekivanja od određenog broja lično-porodičnih obilježja intervjuirane seljačke omladine nastojat ćemo ukazati i na neke činioce čije se djelovanje obično zanemaruje u proučavanju tendencija socio-profesionalnih pomjeranja seljačke omladine.

Kao izvor neposrednih podataka o profesionalnim aspiracijama i očekivanjima mladih poljoprivrednika (seljačka omladina), poslužiti će nam rezultati dobiveni intervjuiranjem 1.713 osoba (u dobi od 14—25 godina koji su živjeli i radili na individualnim poljoprivrednim gospodarstvima), koje je obavljeno u okviru projekta *Društveni položaj seljačke omladine* što ga je u toku 1967. i 1968. godine na području svih naših republika, odnosno pokrajina proveo Odjel za sociologiju sela Agrarnog instituta.

Činjenica da su podaci koje ćemo koristiti u ovom radu prikupljeni prvenstveno kao »indikator profesionalne prilagođenosti« seljačke omladine, kao i da je cijelo istraživanje imalo naglašeni eksplorativni karakter i cilj, onemogućuju nam da damo empirijsku generalizaciju koja bi potpunije objasnila i definirala odnose koji postoje između »profesionalnog izbora« seljačke omladine i uzročnih i posljedičnih činilaca. No, nadamo se da će prezentirani rezultati i analiza ipak korisno poslužiti kao »preliminar« za daljnja sistematičnija istraživanja fenomena »profesionalnog izbora« mladih poljoprivrednika, a s druge strane ujedno ukazati na potrebu preciznije analize motiva ruralnog eksodusa.⁶

»PROFESIONALNE ASPIRACIJE«

Svaka potpunija analiza »profesionalnih aspiracija« trebala bi obuhvatiti tri osnovna analitička elementa: 1. *osobu* (biološki, psihološki i socijalni atributi svakog pojedinca), 2. *intenzitet orijentacionog elementa* (identifikacija ili količina želje prema određenom cilju), i 3. *socijalni objekt, odnosno cilj* (statusni atributi — zanimanje, obrazovanje, dohodak i sl.).⁷ Osim toga, ponekad se ukazuje na potrebu da se proučavanje aspiracija ne ograniči samo na statusne attribute nego i na tzv. »nestatusne ciljeve radnog konteksta«.⁸

U okviru raspoloživog empirijskog materijala mi ćemo se ograničiti na svega jedan elemenat: profesionalni cilj i u vezi s njime na preferirano obrazovanje. No, kako većina naših ispitanika nije ostvarila svoje želje, analizu

⁵ Primjerice, seoski omladinac može željeti da bude liječnik (*njegova profesionalna aspiracija*), ali pošto ne može očekivati financijsku pomoć od svojih roditelja za dugo školovanje, koje je neophodno za ostvarenje ovoga cilja, on može očekivati da će postati automehaničar, pošto ima rođaka koji je voljan da ga primi »na zanat« i da mu pomogne (*njegova profesionalna očekivanja*).

⁶ Ovdje treba napomenuti da je izučavanje profesionalnih aspiracija i očekivanja seoske omladine u nas tek u svojim začetima. Pored istraživanja na kome se temelji ovaj rad, do sada je izvršeno svega još jedno, koje je 1964. godine proveo također Odjel za sociologiju sela Agrarnog instituta. Rezultati ovog istraživanja su objavljeni u radovima: Stipe Suvar *Eksodus seoske omladine*, »Naše teme«, Zagreb, br. 6/65, str. 835—852; Edhem Dilić *Aspiracije i profesionalna orijentacija seoske omladine*, »Sociologija sela« Zagreb, br. 10, str. 3—20, i Ljubo Božić *Tendencije u profesionalnoj orijentaciji omladine završnih razreda seoskih osmogodišnjih škola u Bosni*, »Pregled«, Sarajevo, br. 7—8/66, str. 83—91.

⁷ W. P. Kuvlesky and R. C. Bealer, op. cit., pp. 269—273.

⁸ Ovdje bi spadali određeni radni uvjeti ili karakteristike posla koje nisu u uskoj vezi sa statusom određenog zanimanja (npr. »rad u grupi« i sl.).

Tabela 1

Profesionalne aspiracije intervjuirane seljačke omladine

	Omladinci (N = 971)	Omladinke (N = 642)	Ukupno (N = 1613)
<i>Bez preciziranja</i>	(9,1) 9,1	(9,3) 9,3	(9,2) 9,2
<i>Fakultet</i>	(5,7)	(4,1)	(5,1)
bez preciziranja	0,3	0,6	0,4
profesor	0,7	1,7	1,1
liječnik	0,8	1,4	1,1
pravnik	0,5	0,2	0,4
inženjer	2,0	—	1,2
ekonomist	0,8	—	0,5
ostalo	0,6	0,2	0,4
<i>Škole za srednji stručni kadar</i>	(8,1)	(9,1)	(8,5)
bez preciziranja	1,6	1,1	1,4
med. tehničar, med. sestre	0,4	4,1	1,9
tehničar (bez daljeg preciziranja)	2,4	0,2	1,5
ekonomski tehničar	1,0	1,9	1,4
tekstilni tehničar	0,6	0,9	0,7
zubotehničar	0,2	0,6	0,4
poljoprivredni tehničar	0,7	—	0,4
strojarski tehničar	0,7	—	0,4
ostalo	0,5	0,3	0,4
<i>Škole za nastavnički kadar</i>	(6,5)	(21,3)	(12,4)
učitelj	6,5	20,2	12,0
odgajatelj	—	1,1	0,4
<i>Umjetničke škole</i>	(0,4)	(3,1)	(1,5)
muzičari	0,4	3,1	1,5
<i>Škole za industrijske i zanatske radnike, ili odgovarajući kurs</i>	(40,0)	(27,1)	(34,7)
bez preciziranja	1,9	1,2	1,6
zanat (bez daljeg preciziranja)	4,6	0,9	3,2
mehaničar	3,0	—	1,8
strojibravar	1,1	—	0,7
ostali obrađivači metala	1,1	—	0,7
auto-mehaničar	6,4	—	3,8
elektrotehničar	1,3	—	0,7
radio-mehaničar	0,5	—	0,3
zidar	1,0	—	0,6
ličilac	0,5	—	0,3
šofer	8,6	—	5,1
traktorist	0,9	—	0,6
trgovački prodavač	3,1	6,9	4,6
brijač, frizerka	0,4	3,3	1,5
konobar	1,1	0,5	0,9
stolar	1,4	—	0,8
obučar	0,5	—	0,3
mesar	0,5	—	0,3
krojač, krojačica	0,5	13,9	5,8
ostalo	1,6	0,4	1,1
<i>Poljoprivrednik</i>	(27,5) 27,5	(23,4) 23,4	(25,9) 25,9
<i>Ostalo</i>	(2,7) 2,7	(2,6) 2,6	(2,7) 2,7
Ukupno	(100,0) 100,0	(100,0) 100,0	(100,0) 100,0

ćemo proširiti podacima o eliminatornim mehanizmima koji su onemogućili postignuće odgovarajućih preferencija.

Profesionalne aspiracije ispitanika utvrdili smo na temelju odgovora na pitanje: kakvo ste zanimanje željeli dok ste išli u osnovnu školu? Ponuđene alternative odgovora bile su: zanimanje poljoprivrednika, i neko drugo (u ovom posljednjem slučaju ispitanici su naveli o kakvom se konkretnom zanimanju, odnosno zvanju radilo).

Dobiveni odgovori pokazuju da je jedna četvrtina ispitanika, ili tačnije 24,9% (26,9% omladinaca i 22,1% omladinki) željelo zanimanje poljoprivrednika. Preostalih 71,6% (71,0% omladinaca i 72,5% omladinki) željelo je neko nepoljoprivredno zanimanje, a 3,5% (2,1% omladinaca i 5,4% omladinki) nije o tome razmišljalo.

Podatke o aspiriranim profesionalnim ciljevima izložit ćemo grupirane prema vrsti škole čije je završavanje u »normalnim uvjetima« neophodno da bi se dobilo odgovarajuće zvanje, odnosno obavljalo određeno zanimanje (iznimku čini kategorija »poljoprivrednik« i »ostalo«, u koju smo svrstali sve one slučajeve gdje nije bilo moguće izvršiti kategorizaciju prema vrsti škole).

Iako u našem istraživanju nismo išli na utvrđivanje motiva izbora određenog nepoljoprivrednog zanimanja, dobiveni rezultati ipak nedvojbeno pokazuju da ispitanici preferiraju ona zvanja i zanimanja koja osiguravaju bržu ekonomsku samostalnost i stalnost prihoda. Tako je čak dvije petine muških i nešto više od jedne četvrtine ženskih ispitanika preferirala zanimanje za čije je stjecanje potrebna tek škola za industrijske ili zanatske radnike ili odgovarajući kurs. Ako ovome dodamo i jednu četvrtinu ispitanika koji su u toku svog osnovnog školovanja željeli biti poljoprivrednici, očito je da nivo profesionalnih aspiracija, barem kada je u pitanju profesionalni cilj, možemo arbitražno ocijeniti kao nizak. Čini se da je seljačka omladina (za razliku od omladine drugih društvenih slojeva) već izrana svjesna vanjskih limitirajućih faktora koji sprečavaju ostvarenje »viših« aspiracija.⁹

Utvrđivanje nivoa aspiracija prema spolu ispitanika pokazuje da su profesionalne aspiracije ženske omladine »više«. Naime, dok 42,8% omladinki preferira zanimanje za čije je obavljanje potrebna najmanje završena škola drugog stupnja, kod omladinaca je taj postotak znatno niži (24,1%).

Razlike po spolu postoje i kod preferiranih konkretnih zanimanja. Kod muške omladine na prvom mjestu se nalazi zanimanje »šofer«, a dalje slijede: učitelj, automehaničar, trgovački prodavač i mehaničar. Nasuprot tome, omladinke na prvo mjesto stavljaju zanimanje učiteljice, a dalje: krojačice, prodavačice, medicinske sestre i frizerke.

Relativno čestom preferiranju učiteljskog poziva vjerojatno doprinosi visoki stupanj identifikacije seoske djece s njihovim predavačima, koji se još uvijek u nekim seoskim sredinama javljaju kao najneposredniji predstavnici »gradskog« načina života i određenih njegovih prednosti.

Isto tako potvrđen je od ranije poznat i za seosku djecu karakterističan visoki stupanj identifikacije sa zanimanjima kao što su šofer i trgovački prodavač.

⁹ Stvar je posebnih istraživanja da utvrdi da li je ova pretpostavka tačna. Naime, moglo bi se tvrditi i suprotno: nizak nivo aspiracija određen je prvenstveno stupnjem poznavanja sadržaja i funkcija određenih nepoljoprivrednih zanimanja. Kako seosko dijete ima male mogućnosti da se upozna s nizom zanimanja, »identificira« se s onima koje поближе poznaje, a to su za sada još uvijek zanimanja za koja se traži relativno nisko obrazovanje.

S druge strane, kod muške djece je indikativno da »suvremeni zanati« imaju znatnu prednost pred tradicionalnim zanatima u seoskim sredinama, kao što su zidar, stolar, krojač i sl.

Kao što smo već napomenuli, daljnji momenat koji nas zanima u vezi s profesionalnim aspiracijama seljačke omladine, je utvrđivanje »vrste« eliminatorskih mehanizama koji su onemogućili stjecanje preferiranog zanimanja.

Od ukupno 1613 ispitanika koji su pohađali osnovnu školu i koji su »precizirali« svoje profesionalne aspiracije, svega 456 ili 28,2% je i ostvarilo svoje preferencije.¹⁰ Preostalih 72,8% ispitanika su kao osnovni razlog zbog čega nisu ostvarili svoje profesionalne aspiracije, naveli slijedeće:

Tabela 2

Razlozi zbog kojih seljačka omladina nije ostvarila svoje profesionalne aspiracije

	Omladinci (N = 675)	Omladinke (N = 482)	Ukupno (N = 1157)
Bez preciziranja	16,0	17,6	16,7
Udaljenost škole	1,5	2,7	2,0
Slabe materijalne prilike	22,8	17,6	20,7
Protivljenje roditelja	4,5	14,3	8,5
Manjak radne snage na gospodarstvu	8,8	5,2	7,3
Slab uspjeh u školi ili na prijemnom ispitu	9,0	4,6	7,2
Nisu imali odgovarajuću predškolu	24,0	30,3	26,6
Bolest	0,7	1,5	1,0
Ostalo	12,7	6,2	10,0
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Iako smo već ranije nivo profesionalnih aspiracija seljačke omladine označili kao relativno nizak, vidimo da čak preko jedne četvrtine ispitanika (26,6%) nije mogla ostvariti svoje želje jer nije imala nužnu »predspremu« da bi mogla pohađati odgovarajuću školu.¹¹

Daljnji razlozi, izuzimajući »bolest«, u uskoj su vezi s eliminatorskim mehanizmima koji i inače djeluju u toku cijelog procesa obrazovanja seljačke omladine.¹²

»PROFESIONALNA OČEKIVANJA«

Za razliku od ranijih razmatranja profesionalnih aspiracija seljačke omladine, kod kojih smo se ograničili na svega jedan analitički element — profesionalni cilj, u daljnjoj analizi posvetit ćemo više pažnje i preostalim elementima.

»Profesionalna očekivanja« seljačke omladine utvrdili smo na temelju odgovora na pitanje: čime se namjeravate baviti u budućnosti? Ponuđeni su

¹⁰ Od ukupno 456 ispitanika koji su ostvarili svoje profesionalne aspiracije, 417 se odnosilo na one koji su željeli biti poljoprivrednici, a 39 na one koji su, doduše, stekli neko nepoljoprivredno zanimanje, odnosno zvanje, ali se nisu uspjeli zaposliti.

¹¹ Obrazovna struktura naših ispitanika je vrlo nepovoljna: 2,4% nije uopće pohađalo osnovnu školu, 31,7% je imalo 1—4 razreda osnovne škole, 25,7% je imalo 5—7 razreda, 34,8% je završilo osnovnu školu, 3,8% nezavršenu a 2,3% završenu školu drugog stupnja.

¹² Usp. Edhem Dilić *Seljačka omladina i nastavljnje školovanja poslije osnovne škole*, »Sociologija sela«, Zagreb, br. 18/67, str. 59—60.

slijedeći odgovori: ostati poljoprivrednik, nastaviti školovanje, promijeniti zanimanje.¹³

Tabela 3

Profesionalna očekivanja intervjuirane seljačke omladine

	Omladinci (N = 1008)	Omladinke (N = 705)	Ukupno (N = 1713)
Ostati poljoprivrednik	54,2	58,2	55,8
Nastaviti školovanje	10,0	6,2	8,4
Promijeniti zanimanje	23,2	10,2	17,9
Nisu o tome razmišljali	12,6	25,4	19,9
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Da bismo saznali da li je namjera seljačke omladine da ostane na imanju rezultat njezina uvjerenja da je to za nju najbolje rješenje ili pak nekih drugih razloga, ispitanicima smo postavili pitanje: zbog čega namjeravate ostati na imanju, da li zbog toga što mislite da je to za vas najbolje ili zbog nečeg drugog? Odgovori na ovo pitanje pružit će nam ujedno i informaciju o tome u kojoj se mjeri poklapaju »očekivanja« s »aspiracijama«.

Tabela 4

Razlozi zbog kojih intervjuirana omladina namjerava ostati na posjedu

	Omladinci (N = 546)	Omladinke (N = 410)	Ukupno (N = 956)
Bez preciziranja	3,8	4,9	4,4
To je za nju najbolje	72,7	65,6	69,7
Zbog nečeg drugog	23,5	29,5	25,9
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Podatak da preko dvije trećine ispitanika koji se i u budućnosti namjeravaju baviti poljoprivredom, smatra da je takvo rješenje za njih najbolje, u određenom smislu predstavlja iznenađenje, pogotovo ako imamo na umu da postoji prilično rašireno mišljenje da seljačka omladina danas ostaje u selu i na poljoprivrednom posjedu ne zato što to želi, nego prvenstveno zato što nema objektivnih mogućnosti da ih napusti.

Odmah se, normalno, postavlja pitanje — da li u osnovi ovakvih opredjeljenja ispitanika leži njihova spoznaja da u suvremenim uvjetima ne bi mogli (kao nekvalificirana radna snaga) ostvariti povoljnije životne i radne uvjete izvan gospodarstva, ili nešto drugo.

Detaljnija obrazloženja samih ispitanika pokazuju da većinu odgovora možemo svrstati u četiri osnovne kategorije.

¹³ S obzirom da je čak 92,2% naših ispitanika imalo nepotpunu ili potpunu osnovnu školu, odgovor »promijeniti zanimanje« znači da se seljačka omladina zapravo namjerava zaposliti kao nekvalificirana radna snaga u nepoljoprivrednim djelatnostima da bi se istom kasnije školovala i stjecala radne kvalifikacije.

Na prvom mjestu nalazi se kategorija odgovora koja bi se mogla zajednički označiti kao »psihološka privrženost« — navika, rodni kraj, porodica, »porodično susjedstvo«, »vole zanimanje poljoprivrednika« (34,7%).¹⁴

Odmah poslije toga dolazi kategorija »ostalo« u koju smo, u pravilu, grupirali odgovore »u sadašnjoj situaciji najbolje je ostati na posjedu« (26,3%).¹⁵ Ostale dvije kategorije odgovora relativno su slabije zastupljene — »ni drugdje ne bi bilo bolje« (11,4%) i »dobar porodični standard« (8,0%).

Bez preciziranja	15,8
Ni drugdje ne bi bilo bolje	11,4
Teško bi se bilo privići na grad; grad je neizvjesnost	1,1
Vole zanimanje poljoprivrednika	9,9
Imaju sve što im je potrebno	8,0
Navikli su se	9,3
Ovdje su se rodili	3,3
Vezani su uz roditelje, prijatelje i sl.	9,8
Imaju porodicu i ne žele je ostaviti	2,4
Namjeravaju sklopiti brak u svom selu	2,7
Ostalo	26,3

Ukupno 100,0%

Očito je, dakle, da je jedan dio mladih svjestan da u sadašnjim poostrenim i otežanim uvjetima zapošljavanja izvan gospodarstva, ostajanje na posjedu predstavlja ipak »najbolju« perspektivu, ali je, s druge strane, isto tako očito da to nije i dominantan motiv njihovih opredjeljenja za profesionalnu karijeru poljoprivrednika.

Da je seljačka omladina svjesna činjenice da je osnovni preduvjet za zapošljavanje izvan poljoprivrede odgovarajuća kvalifikacija, na svoj način potvrđuju odgovori onih ispitanika koji su izjavili da su se odlučili da ostanu na posjedu zato što to »moraju«.

Bez preciziranja	6,1
Nepostojanje uvjeta (škola, kvalifikacija)	66,9
Vezanost uz porodicu i posjed	12,1
Vjeridba	3,2
Protivljenje roditelja	1,2
Ostalo	10,5

Ukupno 100,0

Već ranije smo vidjeli da svega 8,4% intervjuirane seljačke omladine (10,0% omladinaca i 6,2% omladinki) namjerava da nastavi završeno osnovno ili prekinuto srednje školovanje.

¹⁴ Pod »psihološkom pripadnošću« podrazumijevamo subjektivnu i dobrovoljnu privrženost koju netko izražava u odnosu na seoski svijet i u uskoj vezi s tim, na poljoprivredno zanimanje. Psihološka povezanost predstavlja, kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu, jedan od glavnih »pokretača« stava seljaka prema njihovu vlastitom miljeu. Usp. Hovois Giovanni *Sociologia Rurale*, Encyclopédie Universitaire, Editions Universitaires, Paris, 1968, pp. 62—63.

¹⁵ Po svom osnovnom smislu ova kategorija čini prijelaz između odgovora »to je najbolje« i zbog »nečeg drugog«. No, kako smo u podsjetniku za razgovor predvidjeli samo dihotoman oblik odgovora, to smo je ipak svrstali pod »to je najbolje«, pošto su se tako — na kraju krajeva — izjasnili i sami ispitanici.

Tabela 5

Vrste škola koje namjerava pohađati intervjuirana seljačka omladina

	Omladinci (N = 101)	Omladinke (N = 44)	Ukupno (N = 145)
Bez preciziranja	6,9	11,4	8,3
Gimnazija	6,9	6,8	6,9
Škole za srednji stručni kadar	29,7	15,9	25,5
Škole za nastavnički kadar	7,9	25,0	13,1
Umjetničke škole	2,0	2,3	2,1
Škole za kvalificirane radnike	33,7	31,8	33,1
Ostale škole drugog stupnja	—	2,3	0,7
Više škole	4,0	—	2,7
Fakultet	8,9	4,5	7,6
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Kao najčešći razlog zašto su se odlučili baš za određenu vrstu škole, mladi poljoprivrednici su naveli: »volim tu školu« (41,4%), »već sam pohađao tu školu« (9,0%), »osjećam se sposobnim da završim tu školu«, »završavanje te škole je najkraći put do zaposlenja« (u oba slučaja 7,6%).

Nezavisno od toga što je broj ispitanika koji su se odlučili da nastave školovanje, relativno malen (145), interesantni su, svakako, i podaci o tome što seljačka omladina namjerava učiniti po završetku izabrane škole, posebno — da li se namjerava vratiti u selo ili ostati u gradu.

Dobiveni rezultati pokazuju da 41,4% ispitanika (39,6% muških i 45,5% ženskih) namjerava ostati u gradu i tamo se zaposliti, 16,5% (17,8% muških i 13,5% ženskih) vratiti se u selo i tamo raditi, a 14,5% (15,9% muških i 11,4% ženskih) nastaviti školovanje u gradu.

Oni ispitanici koji namjeravaju ostati u gradu i u njemu se zaposliti, kao osnovni motiv takve odluke navode da su u gradu općenito bolji uvjeti života (46,7%) i da sa zanimanjem koje bi dobili nakon završene izabrane škole, ne bi mogli naći posao u selu (25,0%).

Ispitanici koji se namjeravaju vratiti u selo, navode želju da pomognu roditeljima i da im se time »oduže« za pomoć u toku školovanja; tome se pridružuje i opća privrženost selu i seoskom načinu života.

Onaj dio omladine koji se namjerava školovati na višim i visokim školama, svoju odluku najčešće obrazlaže odgovorima: »volim ići u školu«, »želim zanimanje za koje se traži fakultetska diploma«.

Pitanjem: da li biste, možda, ipak radije ostali na imanju nego nastavili školovanje, ukoliko bi se na imanju ili u selu nešto izmijenilo? — željeli smo na određen način utvrditi »čvrstinu« profesionalnog izbora seljačke omladine.

Dobiveni odgovori pokazuju da bi svega 14 ispitanika, ili 9,7%, pod određenim uvjetima (bolji opći uvjeti života i rada u selu) bilo sklono ostati na imanju radije nego nastaviti školovanje.

Kao što smo vidjeli, blizu jedne petine intervjuirane omladine (17,9%) izjavilo je da u budućnosti namjerava promijeniti zanimanje. Na pitanje zbog čega namjeravaju promijeniti zanimanje, dobiveni su slijedeći odgovori:

Bez preciziranja	21,6
Ne vole zanimanja poljoprivrednika i žele da ga promijene	24,8
»Agrarna prenapućenost«	5,6
Naporan rad	11,8
Niski prihodi	11,8
Poljoprivreda nema perspektive	4,9
Žele promijeniti način života	11,4
Žele se osamostaliti	3,9
Ostalo	4,2

Ukupno 100,0

Skoro polovina ispitanika (46,4⁰%) nema nikoga tko bi joj mogao pomoći u ostvarenju vlastitih namjera. S druge strane, 31,0⁰% očekuje pomoć od rođaka i poznanika u gradu (postojanje »socijalne baze«), a 8,9⁰% smatra da će, pohađanjem ili završavanjem odgovarajućeg kursa steći kvalifikaciju koja će biti dovoljna za zapošljavanje izvan gospodarstva.

Daljnje pitanje koje smo postavili ovoj grupi ispitanika, glasilo je: ako uspijete promijeniti zanimanje, gdje biste stanovali — u svom selu ili u drugom mjestu.

Relativno značajan broj ispitanika, posebno muških, nakon promjene zanimanja namjerava i dalje živjeti u selu (22,9⁰%). Kao osnovni razlog za takvu odluku mladi poljoprivrednici navode: da im je u selu sve osigurano, da je selo blizu grada i da u grad mogu svakodnevno putovati i »u selu je sve jeftinije, ljepše i sl«. S druge strane, 59,2⁰% ispitanika izjavilo je da bi se, u slučaju promjene zanimanja, preselilo u drugo mjesto.

Da je tendencija ostajanja u selu i u slučaju promjene zanimanja vrlo naglašena kod seljačke omladine, pokazuje — doduše na indirektan način — i obrazloženje ispitanika zašto bi stanovali u »drugom mjestu«:

Bez preciziranja	19,9
U selu nema takvog radnog mjesta	43,1
Bolji opći uvjeti života u gradu	6,6
Žele da napuste selo, jer bi bili samostalniji	5,5
Ostalo	24,9

Ukupno 100,0

Isto kao kod omladine koja namjerava nastaviti školovanje, i ovdje smo ispitanicima postavili pitanje: da li biste, možda, ipak radije ostali na imanju nego mijenjali zanimanje, ukoliko bi se na imanju ili u selu nešto izmijenilo?

Za razliku od seljačke omladine koja namjerava nastaviti školovanje, ovdje je broj ispitanika, koji bi ostao na imanju, znatno veći: 21,9⁰% prema 9,7⁰%. Ispoljena tendencija prema spolu održala se i ovdje — omladinke češće izjavljuju da ni pod kojim uvjetom ne bi ostale na imanju.

Preostaje nam da na kraju ovog odjeljka iznesemo dobivene rezultate o »očekivanim« profesionalnim ciljevima seljačke omladine. Slično kao i kod aspiracija i ovdje ćemo profesionalne ciljeve prikazati grupirane prema odgovarajućim vrstama škola čijim se završavanjem »dobiva« formalna kvalifi-

kacija za obavljanje »očekivanog« zanimanja (iznimku čini, naravno, grupa »poljoprivrednik«).

Tabela 6

Profesionalni ciljevi intervjuirane omladine

	Omladinci (N = 881)	Omladinke (N = 526)	Ukupno (N = 1407)
<i>Bez preciziranja</i>	(0,8) 0,8	(1,1) 1,1	(0,9) 0,9
<i>Fakulteti i više škole</i>	(2,4)	(1,0)	(1,8)
bez preciziranja	0,6	0,4	0,5
profesor	0,5	0,4	0,4
ekonomist	0,1	0,2	0,1
inženjer	0,6	—	0,4
ostalo	0,6	—	0,4
<i>Škole za srednji stručni kadar</i>	(3,4)	(1,3)	(2,7)
bez preciziranja	0,1	0,2	0,1
tehničar (bez preciziranja)	0,9	—	0,6
ekonomski tehničar	1,0	1,1	1,1
poljoprivredni tehničar	0,8	—	0,5
građevinski tehničar	0,5	—	0,3
med. tehničar, med. sestra	0,1	—	0,1
<i>Škole za nastavnički kadar</i>	(0,9)	(2,1)	(1,4)
učitelj	0,9	1,9	1,3
odgajatelj	—	0,2	0,1
<i>Umjetničke škole</i>	(0,2)	(0,2)	(0,2)
muzičari	0,2	0,2	0,2
<i>Škole za industrijske i zanatske rad- nike, ili odgovarajući kurs</i>	(30,3)	(16,4)	(25,1)
bez preciziranja	8,2	6,1	7,4
tvornički radnik	6,9	4,2	5,9
šofer	5,8	—	3,6
konobar	0,4	0,6	0,5
auto-mehaničar	2,0	—	1,3
bravar	0,5	—	0,3
zidar	1,9	—	1,2
metalostrougar	0,7	—	0,4
strojbravar	0,7	—	0,4
krojač, krojačica	0,1	3,8	1,5
mesar	0,3	—	0,2
stolar	0,3	—	0,2
brijač, frizerka	0,1	0,6	0,3
ostalo	2,4	1,1	1,9
<i>Poljoprivrednik</i>	(62,0) 62,0	(77,9) 77,9	(67,9) 67,9
Ukupno	(100,0) 100,0	(100,0) 100,0	(100,0) 100,0

Obično se smatra da su očekivanja u daleko užoj vezi s postojećim profesionalnim mogućnostima nego aspiracije. »Očekivanja« su, u pravilu, realističnija (»niža«) od aspiracija.¹⁶

¹⁶ »Njihovi planovi« (misli se na planove omladine — E. D.) bliže odražavaju profesionalnu strukturu nego njihove aspiracije. To ukazuje na potrebu diferenciranja planova i aspiracija u proučavanjima profesionalne orijentacije omladine, što je naročito prikladno u određivanju stupnja realnosti u izboru (Richard M. Stephenson, *Realism of Vocational Choice: A Critique and an Example*, »Personnel and Guidance Journal«, 35 (April, 1957), p. 484 prema W. P. Kuvlesky and R. C. Bealer, op. cit., p. 274, ft. 25.

Rezultati našeg istraživanja također potvrđuju ovo stanovište.

Prije svega, dok je 71,6% ispitanika u toku svog osnovnog školovanja preferiralo neko od nepoljoprivrednih zanimanja, broj onih koji ih — nakon preuzimanja radnih obaveza na poljoprivrednom gospodarstvu — »očekuje« daleko je manji (26,3%). S druge strane, i sam nivo specificiranih »nepoljoprivrednih« profesionalnih ciljeva — mjereno dužinom potrebnog školovanja, viši je kod aspiracija.

Tabela 7

Profesionalni ciljevi intervjuirane omladine prema vrsti škole

	»Aspiracije«			»Očekivanja«		
	Omladinci (N=704)	Omladinke (N=429)	Ukupno (N = 1196)	Omladinci (N=335)	Omladinke (N=116)	Ukupno (N=451)
Bez preciziranja	12,5	12,2	12,4	2,1	5,2	2,9
Fakulteti i više škole	8,0	5,3	6,9	6,0	4,3	5,5
Škole za srednji stručni kadar	11,2	11,8	11,4	8,9	6,0	8,2
Škole za nastavnič. kadar	9,0	27,8	16,7	2,4	9,5	4,2
Umjetničke škole	0,6	4,1	2,0	0,6	0,9	0,7
Škole za ind. i zanat. radn. ili odgovarajući kurs	55,1	35,4	47,0	80,0	74,1	78,5
Ostalo	3,7	3,4	3,6	—	—	—
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Dobiveni rezultati, raščlanjeni prema spolnoj pripadnosti ispitanika, pokazuju da omladinke, kada se radi o nepoljoprivrednim zanimanjima, imaju i kod aspiracija i kod očekivanja »viši« nivo specifikacije profesionalnog cilja. Kada se, međutim, radi o općem nivou specifikacije »očekivanog« profesionalnog cilja, situacija je drugačija. Podaci iz tabele 6 pokazuju da ženska omladina ima »niži« nivo specifikacije profesionalnog cilja (38,8% muških, nasuprot 23,2% ženskih ispitanika, očekuje nepoljoprivredno zanimanje).

Daljnji problem s kojim ćemo se pozabaviti je pitanje odnosa između profesionalnih aspiracija i očekivanja s obzirom na osnovna dva područja profesionalne orijentacije seljačke omladine: ostajanje u poljoprivredi, ili njeno napuštanje. Kako smo profesionalne aspiracije ispitanika utvrđivali **retrospektivno**, spomenuti problem bi se mogao postaviti slijedećim pitanjem: da li se jednom formirana sklonost k napuštanju poljoprivrede, odnosno k ostajanju na posjedu, značajnije razlikuju od kasnijih profesionalnih opredjeljenja ili očekivanja?¹⁷

¹⁷ Značajnost razlika testirat ćemo hi-kvadrat analizom i korigiranim koeficijentom kontingencije C (C̄). Korektura koeficijenta kontingencije izvršena je prema formuli:

$$\bar{C} = \frac{C}{K_k \cdot K_r};$$

gdje je C = nekorigirani koeficijent kontingencije, K_k = korektivni faktor za odnosni broj redova u tabeli, a K_r = korektivni faktor za odnosni broj kolona u tabeli. Postupak je preuzet iz knjige: C. C. Peters and Van Voorhis W. R. *Statistical Procedures and Their Mathematical Bases*, New York, Mc. Graw-Hill, 1940.

Tabela 8

Međuodnos aspiracija i očekivanja intervjuirane omladine s obzirom na osnovna područja profesionalne orijentacije¹⁸

Aspiracije	O č e k i v a n j a			Ukupno (N=1671)
	Ostati poljo- privrednik (N=919)	Promijeniti zanimanje* (N = 447)	Nisu o tome razmišljali (N = 305)	
Željeli su biti poljoprivrednici	31,4	8,7	22,6	23,7
Željeli su neko drugo zanimanje	63,6	87,9	73,5	71,9
B. o.	5,0	3,4	3,9	4,4
U k u p n o	100,0	100,0	100,0	100,0

hi-kvadrat = 89,990; df = 1; p = 0,001;

C = 0,399.

* Obuhvaćena je i skupina odgovora »namjeravam nastaviti školovanje«

Dobiveni rezultati pokazuju značajnu povezanost između aspiracija i očekivanja: ispitanici su profesionalno orijentirani u skladu s aspiracijama koje su imali u vrijeme svog osnovnog školovanja. Uočena pravilnost je naglašenija kod muških ispitanika (koeficijent kontingencije za omladince iznosi 0,545, a za omladinke 0,300).

ODNOS IZMEĐU NAMJERE SELJAČKE OMLADINE DA NAPUSTI POLJOPRIVREDU I NEKIH OBILJEŽJA LICNO-PORODIČNE PRIRODE

Zbog relativno malog broja istraživanja o raširenosti i prirodi odnosa koji postoje između profesionalnih očekivanja i njihovih ostvarenja, teško bi bilo nešto preciznije reći o efikasnosti »očekivanja« kao indikatora odgovarajućeg »ostvarenja«.

Ovaj momenat, međutim, ne umanjuje vrijednost izučavanja profesionalnih očekivanja seljačke omladine i to kako u sklopu studija motiva ruralnog eksodusa općenito, tako i u analizi procesa i problema adaptacije mladih poljoprivrednika na nove životne i radne uvjete u slučaju ostvarenja profesionalnih ciljeva. S druge strane, utvrđivanje profesionalnih očekivanja ima poseban značaj za razumijevanje stanovitog osjećanja deprivacije, u slučaju kada ova očekivanja nisu ostvarena.

U dosadašnjoj analizi motivacija »profesionalnog izbora« intervjuirane omladine utvrdili smo da veći dio onih koji namjeravaju ostati individualni poljoprivrednici, kao osnov svog opredjeljenja navode razloge koji nisu u vezi s radnim »statusom« poljoprivrednika. S druge strane, dug i naporan rad koji zahtijeva poljoprivredu, a istovremeno mala korist koju ona »odbacuje«, navedeni su kao glavni razlozi za odlazak seljačke omladine s individualnog gospodarstva.

¹⁸ Kategorije »nisam o tome razmišljao« i »bez odgovora« isključene su iz hi-kvadrat analize.

Očito je, međutim, da motivi, percipirani od strane samih ispitanika (tim više što se često izražavaju u obliku stereotipa) — nisu dovoljni za otkrivanje »skrivenijih« tendencija koje postoje u sferi profesionalnog opredjeljenja.

Da bismo saznali nešto više o tim tendencijama, izvršili smo posebnu analizu odnosa koji postoje između namjere napuštanja poljoprivrede (kao zavisne varijable) i nekih faktora, pretežno lično-porodične prirode (kao nezavisnih varijabli), za koje smo mogli očekivati da će imati značajniji utjecaj na profesionalnu orijentaciju.

Nezavisne varijable ćemo podijeliti u četiri osnovne skupine: 1. *socio-demografska obilježja* (spol, dob, bračno stanje i obrazovanje), 2. *socio-demografske i ekonomske karakteristike domaćinstava i gospodarstva* (tip domaćinstva prema izvoru prihoda, površina obradivog zemljišta, imovinsko stanje gospodarstva i perspektiva poljoprivredne proizvodnje na gospodarstvu), 3. *porodični »status« omladinca* (radna opterećenost, učešće u upravljanju gospodarstvom i domaćinstvom i slaganje, odnosno neslaganje s roditeljima), 4. *zadovoljstvo životom u selu i načinom korištenja slobodnog vremena*.

Zavisnu varijablu podijelili smo u dva segmenta: 1. *ostajanje na posjedu* i 2. *napuštanje posjeda i poljoprivrede*. Segmente nezavisnih varijabli navest ćemo ispod tabela u kojima izlažemo značajnost povezanosti profesionalnih očekivanja i odgovarajućih sindroma nezavisnih varijabli.

Tabela 9

Značajnost povezanosti između »namjere« ispitanika da napuste poljoprivredu i njihovih socio-demografskih obilježja

		Hi-kvadrat	Stupnjevi slobode (df)	Nivo sig-nifikantnosti (p)	Korigirani koeficijent kontingencije (C)
<i>Spol:</i>	ukupno	39,139	1	0,001	0,257
<i>Dob:</i>	ukupno	4,515	2	0,20	0,083
	omladinci	8,060	2	0,02	0,139
	omladinke	1,448	2	0,50	0,061
<i>Bračno stanje:</i>	ukupno	37,367	1	0,001	0,253
	omladinci	19,130	1	0,001	0,229
	omladinke	16,789	1	0,001	0,281
<i>Obrazovanje:</i>	ukupno	205,672	3	0,001	0,489
	omladinci	118,382	3	0,001	0,471
	omladinke	99,730	3	0,001	0,547

Dob: 14—17; 18—21; 22—25 godina

Bračno stanje: neoženjeni (neudate); oženjeni (udate)

Obrazovanje: do 4 razreda osnovne škole; 5—7 razreda osnovne škole; osnovna škola; nezavršena ili završena škola II stupnja.

Prema očekivanju utvrdili smo značajnu i sistematsku vezu između namjere ispitanika da napuste poljoprivredu i njihove spolne pripadnosti, bračnog statusa i nivoa školskog obrazovanja: muški ispitanici, te neoženjeni (ne-

udate) i obrazovaniji ispitanici u znatno većoj mjeri teže k napuštanju poljoprivrede.

Mimo očekivanja, dobivene razlike prema starosti ispitanika nisu statistički značajne. Naime, prema dosadašnjim spoznajama, mlađi dio omladinskog uzrasta u seoskim sredinama bio je skloniji profesionalnom pomjeranju.¹⁹

Tabela 10

Značajnost povezanosti između »namjere« ispitanika da napuste poljoprivredu i socio-demografskih i ekonomskih karakteristika domaćinstava i gospodarstava

		Hi-kvadrat	Stupnjevi slobode (df)	Nivo sig- nifikant- nosti (p)	Korigirani koeficijent kontin- gencije (C)
<i>Tip domaćinstva:</i>	ukupno	18,228	1	0,001	0,177
	omladinci	34,328	1	0,001	0,305
	omladinke	0,408	1	0,70	0,005
<i>Površina obradivog zemljišta:</i>	ukupno	8,292	2	0,02	0,112
	omladinci	14,130	2	0,001	0,185
	omladinke	0,335	2	0,90	0,012
<i>Imovinske prilike gospodarstva:</i>	ukupno	1,257	2	0,70	0,004
	omladinci	4,029	2	0,20	0,099
	omladinke	0,258	2	0,90	0,010
<i>Perspektiva poljoprivredne proizvodnje:</i>	ukupno	39,925	2	0,001	0,291
	omladinci	26,496	2	0,001	0,291
	omladinke	16,999	2	0,001	0,323

Tip domaćinstva: čisto poljoprivredno; mješovito

Površina obradivog zemljišta (u ha): do 3; 3—7; preko 7 ha

Imovinske prilike gospodarstva: dobre; osrednje; loše (procjena ispitanika u odnosu na ostala gospodarstva u njegovu selu)

Perspektiva poljoprivredne proizvodnje: porast će; ostat će ista; opast će (procjena ispitanika).

Od četiri kontrolirana obilježja samo je jedno — »perspektiva poljoprivredne proizvodnje«, u čvršćoj vezi s namjerom napuštanja poljoprivrede seljačke omladine. Od ukupnog broja ispitanika koji namjeravaju ostati na posjedu 43,3% smatra da će proizvodnja na njihovu gospodarstvu porasti, a 13,8% da će opasti. S druge strane, 31,7% ispitanika koji namjeravaju promijeniti zanimanje, smatra da će proizvodnja na njihovu gospodarstvu porasti, a 13,8% da će opasti. No, kod tumačenja ove veze treba imati na umu podatak da je preko polovine svih ispitanika, koji smatraju da će proizvodnja opasti, kao osnovni razlog navela upravo svoje planirano napuštanje gospodarstva.

Od ostalih obilježja primjećujemo značajnu vezu između tipa domaćinstva prema izvoru prihoda i namjere muške omladine da promijene zanimanje; od ukupnog broja ispitanika koji namjeravaju promijeniti zanimanje, 45,6% je iz mješovitih domaćinstava. Nasuprot tome, učešće omladinaca iz

¹⁹ Usp. Edhem Dilić, *Aspiracije...*, op. cit., str. 11.

mješovitih domaćinstava u ukupnom broju ispitanika, koji svoju profesionalnu budućnost vezuju uz privatni posjed, iznosi 32,8%.

Tabela 11

Značajnost razlike između »namjere« ispitanika da napuste poljoprivredu i njihova porodičnog »statusa«

	Hi-kvadrat	Stupnjevi slobode (df)	Nivo sig-nifikant-nosti (p)	Korigirani koeficijent kontin-gencije (C)
<i>Radna opterećenost:</i>				
ukupno	7,901	2	0,02	0,109
omladinci	21,896	2	0,001	0,229
omladinke	7,672	2	0,05	0,177
<i>Učešće u upravljanju gospodarstvom:</i>				
ukupno	4,948	2	0,10	0,089
omladinci	24,354	2	0,001	0,241
omladinke	0,666	2	0,98	0,053
<i>Učešće u upravljanju domaćinstvom:</i>				
ukupno	1,589	2	0,50	0,050
omladinci	5,861	2	0,10	0,118
omladinke	12,725	2	0,01	0,225
<i>Odnosi s roditeljima:</i>				
ukupno	55,174	1	0,001	0,314
omladinci	21,673	1	0,001	0,251
omladinke	34,360	1	0,001	0,400

Radna opterećenost u odnosu na ostale ukućane: veća; jednaka; manja

Učešće u upravljanju gospodarstvom i domaćinstvom: odlučuje; konzultira ga se; ne odlučuje i ne konzultira ga se

Odnosi s roditeljima: slažu se u svemu; postoje nesporazumi i razmimoilaženja.

Kao i u prethodnoj tabeli i ovdje smo za obje spolne skupine ispitanika utvrdili svega jednu značajniju vezu: ispitanici koji izjavljuju da se ne slažu sa svojim roditeljima, u naglašenijoj mjeri pokazuju sklonost da promijene svoje sadašnje zanimanje.²⁰

Kod muške omladine utvrđena je značajna veza između profesionalne orijentacije i stupnja njihova učešća u organizaciji poljoprivredne proizvodnje na gospodarstvu: što je stupanj deprivacije u procesu donošenja odluka o proizvodnoj orijentaciji gospodarstva veći, to je i veća sklonost omladinaca da promijene zanimanje, i obrnuto.

Preostale dvije utvrđene veze između profesionalnih namjera i porodičnog »statusa« ispitanika pokazale su se, protivno očekivanjima, kao negativne. Naime, što je veća radna opterećenost muške omladine, odnosno što je češće učešće omladinki u upravljanju domaćinstvom, to je slabija njihova namjera da napuste poljoprivredu.

Značajna veza utvrđena je i u preostala dva testa značajnosti. Tako je kod obilježja »stupanj zadovoljstva životom u selu« dobiven koeficijent kon-

²⁰ Kao osnovne uzroke nesporazuma s roditeljima ispitanici su naveli »nevažavanje njihovih želja i potreba« (način i oblici provođenja slobodnog vremena, nesporazumi koji su nastali uslijed protivljenja roditelja njihovu školovanju ili napuštanju posjeda itd.), i konzervativizam roditelja (način vođenja gospodarstva i domaćinstva i sl.).

tingencije od 0,371 (hi-kvadrat = 96,085; df = 2; p = 0,001).²¹ Kod obilježja »stupanj zadovoljstva načinom korištenja slobodnog vremena« dobiven je koeficijent kontingencije od 0,228.²²

Ne upuštajući se u detaljnije tumačenje utvrđenih odnosa i veza — što bi prelazilo okvire ovog napisa, ipak nam se čini da izvršena analiza nedvojbeno pokazuje da na odlazak omladine sa sela ne djeluju isključivo činioci ekonomske prirode, kako se to često tvrdi, nego i razlozi više strukturalnog karaktera; o tome bi trebalo voditi više računa prilikom budućih istraživanja.

Summary

CHOICE OF VOCATION OF RURAL YOUTH

Noting the growing concern of modern sociologists with the 'choice of vocation' of young people, the author first points to the need for a more precise definition of this question. The study of the question of 'choice of vocation' — particularly where rural youth is involved — cannot be reduced to merely establishing 'vocational aspirations' (i. e. the vocation an individual would like to achieve) but should also cover 'vocational expectations' (i. e. the vocation which an individual may expect or plan to achieve).

While in certain cases the vocational aspirations and the vocational expectations of rural youth are identical, certain differences still remain which make it necessary to make a distinction between these two concepts in empirical investigations.

The author then goes on to study the results of an empirical investigation entitled »The Social Position of Rural Youth« which give a certain idea of the vocational aspirations and expectations of 1,713 people of 14 to 25 years of age who live and work on private smallholdings.

In conclusion the author points to the importance and degree of dependence of 'vocational expectations' on certain factors which are preponderantly of a personal or family nature.

Резюме

»ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ВЫБОР« СЕЛЬСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Принимая во внимание факт что в последние годы все больше увеличивается интерес социологов к изучению »профессионального выбора« молодежи, автор во вступительной части статьи указывает на необходимость более точного пояснения этого феномена. При сем, автор находит что изучение »профессионального выбора«, особенно когда вопрос касается сельской молодежи, нельзя ограничить только на определение »профессиональных стремлений« (рабочей роли которую человек желает), а надо охватить и »профессиональные ожидания« (рабочие роли которые человек ожидает и стремиться осуществить). Помимо того, что в некоторых случаях профессиональные стремления и ожидания сельской молодежи совпадают, между ними однако существуют значительные различия, так что в эмпирических исследованиях необходимо отличать эти два феномена.

В продолжении текста автор анализирует результаты эмпирического исследования »Общественное положение сельской молодежи«, которые относятся к профессиональным стремлениям и ожиданиям 1713 лиц возраста с 14 по 25 лет которые живут и работают в единоличных сельскохозяйственных имениях.

Конец анализа посвящен определению значительности и степени зависимости между »профессиональными ожиданиями« и определенными характерными приметам преимущественно лично-семейной природы.

²¹ Omladinci: hi-kvadrat = 91,781; df = 2; p = 0,001; C = 0,389

Omladinke: hi-kvadrat = 16,956; df = 2; p = 0,001; C = 0,260

²² Omladinci: hi-kvadrat = 16,229; df = 2; p = 0,001; C = 0,199

Omladinke: hi-kvadrat = 21,996; df = 2; p = 0,001; C = 0,308.